

Bokmeldinger

Sven-Erik Brodd: Evangelisk Katolisitet.

Ett studium av innehåll och funktion under 1800- og 1900-talen. Bibliotheca Theologiae Practiae, Bd. 39. Uppsala, 1982.

Bortsett fra enkelte hederlige unntak, begynner det etterhvert å bli noen år siden selvstendig økumenisk forskning sto særlig sentralt på skandinaviske teologers prioriteringsliste. Sett på denne bakgrunn, hilser vi den svenske teologen Sven-Erik Brodds doktoravhandling om formelen «evangelisk katolisitet» velkommen som et verdifullt tilskudd til den økumeniske debatt. Brodd har lenge vært engasjert i denne debatten og har dessuten markert seg som en skarp kritiker av Svenska Kyrkans holdning til – eller mangel på holdning til – dåps-spørsmålet. (Jfr. det stadig økende antall «ikke-døpte kirkemedlemmer».)

Begrepet «evangelisk katolisitet» kan gi assosiasjoner i mange retninger. Brodds hovedsiktemål er ikke å presentere en prinsipiell drøfting av forholdet mellom en s.k. «evangelisk» og en s.k. «katolsk» kristendomsforståelse i og for seg, men å analysere selve formelen «evangelisk katolisitet» og den måten den har blitt brukt på i løpet av 1800- og 1900-tallet. Han konsentrerer seg i første rekke om representanter for de evangeliske kirker i Vest-Europa og Nord-Amerika (og da spesielt lutherske teologer, jfr. tanken om den lutherske kirke som «Mitte der Konfessionen»), men

kommer også inn på debatten innenfor Faith and Order og Kirkenes Verdensråd. (Blant de teologene som Brodd drøfter, finner vi Mikael Herzberg og Olaf Moe.)

En kan selvsagt diskutere om formelen «evangelisk katolisitet» er det beste utgangspunkt for å gi et innblikk i den økumeniske debatts historiske utvikling. Brodd makter ved hjelp av sin begrepsanalyse i det minste å gi et godt bilde av viktige tendenser i denne debatten. Han trekker dessuten fram en mengde material som sikkert vil være ukjent for de aller fleste når det gjelder det s.k. tredje kirke-attributts økumeniske betydning. At mye av dette også er relevant i dagens økumeniske situasjon – på godt og på vondt –, synes helt klart.

Forfatteren påviser at formelen «evangelisk katolisitet» først og fremst har blitt anvendt i tre perioder: Dels som betegnelse på den – overveiende protestantiske – teologiske unionisme på midten av 1800-tallet i Tyskland; dels som programatisk slagord for økumenisk og/eller høykirkelig innstilte grupperinger i perioden mellom de to verdenskrigene; og dels i tilknytning til diskusjonen om konfesjonell identitet fra 1960 til –80. Innenfor den første av disse periodene har formelen en klar tilknytning til idealismen og et romantisk historiesyn. (Jfr. f.eks. Heinrich Leo som – med utgangspunkt i Schleiermachers økumeniske program, dvs. dels «apologetikk», dels «polemik» – agiterte for en syntese av evangelisk «Innerlichkeit» og ro-

mersk-katolsk «Äusserlichkeit», samt Claus Harms' arbeid for en sakraments- og kult-union mellom kirkene som ikke forutsatte enhet i lære.) I den andre perioden brukes formelen mer uensartet. Den knyttes først og fremst til Nathan Søderbloms føderative økumenikk og til konvertitten Friedrich Heilers økumeniske og høykirkelige reformprogram, men også til strømninger innenfor kongregasjonalistisk og anglikansk (jfr. Alfred J. Rawlinson og Charles Gore) teologi og til Bo Giertz' tanker om å gjøre Svenska Kyrkan til en evangelisk-katolsk nasjonalkirke. (At samme Giertz i dag neppe anser denne muligheten for realiserbar, er en annen sak.)

Også i Brodds tredje og siste periode, anvendes begrepet «evangelisk katolisitet» innenfor sterkt forskjellige teologiske konsepsjoner. (Fra Paul Tillich, som betegnelse på dialektikken mellom «katolsk substans» og «protestantisk prinsipp», til den konfesjonelt-lutherske teolog Ernst Kinders tale om en evangelisk katolisitet som er konstituert på evangeliet.)

Slik skisserer Brodd en utvikling hvor begrepet «evangelisk katolisitet» blir tatt til inntekt for så forskjellige posisjoner som en føderativ økumenikk, en individualiserende «forenings-økumenikk», kirkelig unionisme med eller uten teologisk uniformisme og tanken om at økumenikkens målsetning er en «enhet i forsonet mangfold». Enkelte ganger anvendes det utelukkende på protestantiske kirkesamfunn, andre ganger har det alle kirkesamfunn i sikte. Innenfor noen konsepsjoner er enhet i lære en forutsetning for den evangeliske katolisitet, i andre tilfeller ikke. (Jfr. forholdet mellom katolisitetens kvantitative og kvalitative aspekter.) Formelen brukes imidlertid svært ofte som utgangspunkt for et ønske om å sikre en viss kontinuitet i kirkens liv og lære – på tvers av en protestantisk «reduksjon» i forhold til den

kirkelige tradisjon og en katolsk «åpen» tradisjonsforståelse. En slik posisjon synes å være et viktig apropos også til dagens økumeniske debatt.

Brodds avhandling er dessverre ikke feilfri. Den skjennes av en god del trykkfeil av både ortografisk og teologisk art (noe som blir særlig ille på s. 122 hvor en skriver CA 5, men tydeligvis mener CA 7), samt av et periodevis nokså tungt språk og en svært knapp/kompri- mert stil. Dette er imidlertid ikke uovervinnelige vansker. Men jeg savner sterkt en mer systematisk vurdering av alt det historiske materialet forfatteren presenterer for oss. Han har i hovedsak valgt å referere og ikke å vurdere. Det er forsåvidt et greit valg, men medfører uvegerlig i dette tilfelle at avhandlingen ikke blir fullt så aktuell i dagens situasjon som den kunne ha vært. (Personlig synes jeg det er noe påfallende at et omfattende doktorarbeid avsluttes med et spørsmål!) Sett på bakgrunn av at en prinsipiell teologisk drøfting av katolisitetsbegrepet så utvilsomt vil kunne være et svært vesentlig innslag i den aktuelle økumenikk-debatt, blir dette savnet etter min oppfatning ekstra stort.

Brodd makter imidlertid som sagt å trekke fram svært mye materiale som er relevant både innenfor økumenikk og innenfor ekklesiologi mer generelt. Og det kan vel tenkes at den systematisk-teologiske og aktuelle bearbeidelse av materialet kan komme siden. Det som allerede foreligger, øker i alle fall appetitten.

Ola Tjørhom

Lars Thunberg, Mødet mellom hinduisme og kristendom. En indføring, Århus 1982, TF Trykk, 209 s.

Dette er en uhyre verdifull bok. De fleste av de 7 forfatterne er vel kjente, og allerede deres navn borger for innholdet. Men også den ukjente stud.theol. Michael Schelde er kommet meget vel fra sin oppgave: «Baggrunden for de kristne massebevægelsers vækst i Indien i slutningen av det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede». To av bidragene er dyptpløyende spesialstudier: Torben Christensen: «Den protestantiske misjons syn på kristendom og hinduisme med særlig henblik på Ram Mohan Roy's betydning for dette spørsmål» (ca. 50 s), og Bent Smidt-Hansen: «Hindu-renaissancen i 18-hundretallet med særligt henblik på Brahma Samaj.»

Uten forkleinelse for noen av de andre utmerkede produkter tillater jeg meg som *forskningsbidrag* å fremheve Torben Christensens store artikkel. T. C. har historikerens sikre grep på metode og problemstilling, og gjennomfører sin undersøkelse på en nyansert og særdeles vel dokumentert måte. – Også misjonsbiskopen dr. C. G. Diehls artikkel om den sosiale og politiske bakgrunn for møtet mellom kristendom og hinduisme er innsiktsfull og informativ. Avdelingsleder K. E. Bugge skriver om et tema han kjenner godt: «Religionsundervisningens problem i de indiske skoler.» Dosent Lars Thunberg skriver overmåte kyndig om «Hvem er hvem i indisk teologi?» (s. 128–70) Det er klart at man selv i en gullgrubeartikkel som Thunbergs kan savne navn, særlig kanskje fra katolsk teologi, men slikt er knapt verd å nevne. Johs. Aagaards artikkel om «Guruismens væsen og dens verdensmission» er også førsteklasses. Og her, som i de andre artiklene er det viktig å studere fotnotene.

N.E.B.-H.

Peder Eidberg, Per Bjørn Halvorsen, Martin Jacobsen, Lars-Erik Nordby, Kjell Olav Sannes, Martin Ski, Dåpen i norske kirkesamfunn, Land og Kirke, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1982, 121 s.

De syv kapitlene i denne boken er saklige og informative, uten antydning til sensasjonspreg. Likevel vil jeg betegne boken som økumenisk sett oppsiktsvekkende. Forfatterne representerer seks ulike kirkesamfunn: Baptistsamfunnet, den katolske kirke, Det Norske Misjonsforbund (delvis trossamfunn, delvis forening), Metodistkirken, den lutherske kirke og pinsevennene. At representanter for så forskjellige trossamfunn kan lage en bok sammen, seriøst og upolemisk, er meget gledelig.

Prosessen som har ført frem til boken er tre års samtaler mellom forfatterne. Man må bare gratulere med resultatet og spesielt notere det verdifulle i at alle seks dåpsliturgier er gjengitt. Det understrekes med rette at pinsevennenes dåpsliturgi tillater variasjoner. I gjengivelsen av dåpsritualet for Den norske kirke har man dessverre ikke rukket å få med retelsen i bønnen ved døpefonten før dåpen.

Vi skal ikke utdele karakterer til hver av forfatterne. Alle fremstillingene er redelige, uprovoserende og stort sett vel dokumenterte, selv om ikke alle har et like høyt presisjonsnivå og ikke alle er like vel dokumentert. En god litteraturliste opphever i noen grad mindre mangler i et par av artiklenes noteapparat. Dette er informasjon på et høyt plan, og denne enkle boken anbefales til nærmere studium. Også det korte avslutningskapitlet om hvordan man bør sammenligne ulike kristne læreoppfatninger, er fornuftig og innsiktsfullt, selv om det er lite relatert til bokens hovedproblem.

N. E. B.-H.

Wilhelm Bungert, Missionarischer Dienst am Gelben Meer (1929–1949), Steyler Verlag, St. Augustin/Roma 1980, 104 s.

Boken er blitt til på oppfordring fra SVD's (Societas Verbi Divini eller Steylermisjonen) generalledelse, og er skrevet uten de store vitenskapelige pretensjoner. Men forf. bygger på notater og 141 brev m.m. fra sin tid som Kina-misjonær. Og med de mange autentiske

detaljopplysninger om katekumenater, dåp, brudevigsler og skolearbeidet osv., er boken blitt et verdifullt dokument. De siste årene, med vekslende vanskeligheter og martyrier blir også belyst med samtidsmateriale. Tross inngrodd kinesisk materialisme og synkretisme så forf. med optimisme på kristen misjons muligheter i Kina ved Maos maktovertagelse i 1949.

N. E. B.-H.